

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

501

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת ויקרא תשפ"א

בניסן נגאלו – הזכויות שקדמו לגאולה

אמרו חז"ל (ר"ה יא, א) בניסן נגאלו בניסן עתידין להיגאל, והיינו שבחודש ניסן הייתה הגאולה ממצרים, וגם הגאולה העתידה תהיה בחודש ניסן.

והנה בגאולת מצרים באמת היו להם זכויות להיגאל, כמו שהביא רש"י (שמות יב, ו) מדברי המכילתא "היה רבי מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים, הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם כדי שייגאלו, שנאמר ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצוות, דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר מתבוססת בדמיך, בשני דמים".

והיינו שכבר עברו ארבע מאות שנה, וכבר הגיע זמנם של ישראל להיגאל ממצרים, אך לא היו להם זכויות לכך, כי עדיין לא נצטוו במצוות, כמו שכתוב ואת ערום ועריה – מן המצוות, ולכן נתן להם הקב"ה שתי מצוות כדי שיהיה להם זכויות, מצות קרבן פסח ומצות מילה. ובאמת במילה הם כבר היו חייבים קודם, אבל במצרים לא כולם מלו, ורק שבט לוי קיימו מצות מילה (שמות רבה יט, ה), ולפני יציאת מצרים כולם מלו את עצמם.

ובזכות שתי מצוות אלו שקיימו לפני שיצאו ממצרים זכו לגאולה, בזכות קרבן פסח, כמו שכתוב (במדבר לג, ג) ממחרת הפסח יצאו, ומילה כמו שכתוב (שמות יב, מד-מח) ומלתה אותו וגוי וכל ערל לא יאכל בו (רמב"ם הלכות איסורי"ב יג, ב), אלו היו הזכויות שבזכותם נגאלו ממצרים.

ובאמת קרבן פסח ומילה הם שתי מצוות חמורות מאד, כמו שמצינו בשערי תשובה לרבינו יונה (ג, טז) שיש חידוש מיוחד בשתי מצוות אלו, שיש עונש כרת על ביטולן, אפילו שהוא רק בשב ואל תעשה. וביאר רבינו יונה מפני שהן מצוות גדולות וחמורות מאד, ולפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה, ולכן אפילו הישב ואל תעשה הוא חטא חמור ויש עליו עונש כרת, ומגודל העונש רואים את גודל הזכות של קיום מצוות אלו, שהן מצוות גדולות וחשובות מאד, ובזכותן זכו ישראל להיגאל ממצרים.

מה יהיו הזכויות לגאולה העתידה

וכך גם הגאולה העתידה שתהיה בניסן הרי צריכים זכויות לזה, כפי שהיה בגאולת מצרים, ונתבונן מה הן הזכויות שיביאו את הגאולה, הרי קרבן פסח אנו לא יכולים לקיים, כי לפני הגאולה אין בית המקדש, ומצות מילה אינה ניסיון כלל עבורנו, ורק במצרים זה היה ניסיון, אבל כהיום כולם נימולים ואין בזה ניסיון, ומסתבר שצריכים זכויות שיש בהם ניסיון.

ומצינו בגמרא (סנהדרין צז, ב) שאם יגיע זמן הגאולה ועדיין לא יחזרו ישראל בתשובה, אזי הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב, והיינו כמו שהיה בימי אחשורוש, שעמד עליהם המן הרשע, ועל ידי כך התעוררו לתשובה וזכו לישועה. ואם כן, אם יהיה מלך קשה כהמן אזי באמת יחזרו בתשובה וזו תהיה הזכות להיגאל, אבל בלי מלך קשה כהמן כיצד עתידין להיגאל, ומה יהיו הזכויות לכך?

תיקון חטא החורבן יביא הגאולה

ומסתבר כי הזכויות הם תיקון חטא החורבן, שהרי חורבן בית המקדש היה מחמת חטא שנאת חנם, כמו שאמרו בגמרא (יומא ט, ב) מקדש שני מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חנם, ועדיין החטא נמשך ולכן החורבן נמשך, כמו שאמרו (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא אהרם בידך, והיינו מפני שכלל ישראל נחלק לשני חלקים, עם שני מלכויות, מלכות בית דוד, ומלכות עשרת השבטים. מלכי בית דוד מלכו על שבט יהודה ובנימין, וירבעם בן נבט והבאים אחריו מלכו על עשרת השבטים, וכך כל הזמן היו מלכי ישראל ומלכי יהודה, ולא היה שלום ביניהם, ואמנם לא היו מלחמות, אבל הם לא רצו זה את זה.

ובאמת זהו חיוב גמור ומצוה דאורייתא (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, ואם יש אהבה לרעך כמוך ממילא לא שייך שתהיה שנאת חנם, וכך צריך להיות, אבל יש יצר הרע לשנאת חנם.

ויש פרק ביחזקאל (פרק ל"ז, והוא הפטרת ויגש) כיצד תהיה הגאולה, וכתוב שם "ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו, וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך", והיינו מפני שכלל ישראל נחלק לשני חלקים, עם שני מלכויות, מלכות בית דוד, ומלכות עשרת השבטים. מלכי בית דוד מלכו על שבט יהודה ובנימין, וירבעם בן נבט והבאים אחריו מלכו על עשרת השבטים, וכך כל הזמן היו מלכי ישראל ומלכי יהודה, ולא היה שלום ביניהם, ואמנם לא היו מלחמות, אבל הם לא רצו זה את זה.

ועל זה אומר הנביא יחזקאל כי לפני הגאולה תהיה אחדות, שלא יהיו שום חילוקי דעות בין יהודה ויוסף, דהיינו מלכי יהודה ומלכי ישראל, ולא יהיו עוד שני מלכים, אלא "ימלך אחד יהיה לכולם למלך" כמו שכתוב שם, ובזכות האחדות, שלא תהיה שנאת חנם, תבוא הגאולה.

ואמנם הרי זה נגד הטבע, כי בטבע יש יצר הרע לשנאת חנם, ורק לאחר הגאולה כתוב (ישעיה יא, ו) וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבו, היינו שאחרי שיבוא המשיח ישתנה הטבע לגמרי, ואפילו בעלי החיים יהיו עם מידות טובות, אבל עד שתבוא הגאולה צריכים להתגבר נגד הטבע, ולתקן את חטא החורבן שלא תהיה שנאת חנם, וכל אחד יכול לתקן את חטא החורבן מצידו.

להעביר על המידות ולא לגרום צער

ונזכיר דוגמא בזה למשל, להיזהר שלא לגרום צער לשום אדם, על ידי שב ואל תעשה, לא להגיד מילה שפוגעת, ולהיזהר שלא תהיה איזה פגיעה או פעולה שתגרום חלישות הדעת למישהו, וזהו שב ואל תעשה, שאפשר לקיימו.

ואפילו אם סובלים צער ממישהו, מה בכך, ואין זו סיבה לצער אותו! ועל זה אמרו חז"ל (ר"ה יז, א) כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, היינו שמי שמעביר על מידותיו ואינו מקפיד על אחרים שציערוהו, זוכה בזכות זה שמן השמים מעבירין לו על כל פשעיו, מידה כנגד מידה, כמו שהוא לא מקפיד על מי שמצער אותו, כך מן השמים לא תהיה קפיידא עליו.

ואמרו מעבירין לו על כל פשעיו, ופשעים היינו העבירות החמורות ביותר, כמו שידוע שיש שלוש דרגות בעבירות: חטא, עוון, ופשע 'חטא' הוא שוגג, ועוון הוא מזיד, ופשע היינו שעושה במרידה, ומורד במלכות, וזה יותר חמור ממזיד, ועל זה אמרו שמי שמעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, היינו אפילו פשעים! עבירות חמורות כאלה! כיון שהוא מעביר על מידותיו, מן השמים מעבירין ומוחלים לו על זה.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (א, כח) כתב שזה "פתח תקווה נכבד מאד", וכשאדם רוצה לזכות לכפרת עוונות זוהי העצה עבורו, להיות מעביר על מידותיו, שבזה יזכה למעבירין לו על כל פשעיו, והוא פתח תקווה נכבד מאד שאפשר לזכות בו, ואמנם זה נגד הטבע, אבל זה כדאי!

מעביר על מידותיו – גם בלב

ובאמת הרי יש מצוה ואהבת לרעך כמוך, ואם יש מצוה סימן שזה שייך ואפשר לקיים זאת, ואמרו (ירושלמי נדרים ט, ד) ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, ואם כן סימן שזה שייך, ובטבע האדם יש אהבה לרעך 'כמוך'.

וכל הסיבה שאינו כן, היא מחמת חשבונות ונגיעות חיזוניים, כמו שכתוב (קהלת ז, כט) האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים, והיינו שהאדם נברא ישר, עם אהבת הבריות בטבעו, אך הוא עושה כל מיני חשבונות שמחמתם אין אהבה, אבל בדרך הטבע ללא החשבונות צריכה להיות אהבה, לרעך כמוך, וזהו חטא החורבן שצריך תיקון, לסלק את החשבונות, שלא תהיה שנאת חנם, ויחזור הטבע הישר של אהבת הבריות.

וכמו שהזכרנו למשל צריכים להיזהר שלא לגרום צער למישהו, ואם סובלים צער ממישהו, יש להעביר על המידות, ובהוה זוכים הרבה מאד.

ועוד דבר, **כשאדם סובל צער ממישהו, לא כדאי לסיפר על כך לאחרים, ומי שאינו יודע עדיף שלא יידע!** וכשחוזר לביתו לא יספר לבני ביתו, שאף אחד מבני הבית לא יידע על מה שציערוהו, ועל כל פנים ממנו לא יידעו את זה, ולא ידבר עמם על כך, וכשלא מדברים אזי במשך הזמן זה גם נשכח ומפחית את הצער, וכבר לא אכפת מזה.

וגם זה נכלל בענין מעביר על מידותיו, כי מעביר על מידותיו פירושו לא רק שלא לגרום צער, אלא שבאמת זה לא אכפת לי, ואינני רוצה כלל לצער אותו, ואין לי שום חשק לצער אותו, ולא רק בפועל להימנע מלצער אותו, אלא גם בלב, שלא יהיה אכפת מזה כלל! זהו מעביר על מידותיו.

עם אמונה אין סיבה להקפיד

ומפני שבאמת אין שום סיבה להקפיד על מי שמצער אותנו, כי הרי הכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס, ב), ואם מישהו ציער אותנו הרי זה מן השמים, ובית דין של מעלה פסקו שמגיע לו צער, ולכן אותו אדם ציער אותנו, כי אם לא היה נגזר מן השמים לא היה שייך שיצער אותנו.

וכיון שהצער מן השמים, צריך לחשוב מה הסיבה של הצער ומה הרווח בזה, הרי כל דעביד רחמנא לטב עביד, ומה היא הטובה בזה? כנראה שיש לו איזה

חטא, ומן השמים נותנים לו צער בעולם הזה במקום גיהינום, והרי הגיהינום הוא פי ששים מהאש שלנו (ברכות נז, ב) והוא איום ונורא, והצער בעולם הזה חוסך את ייסורי הגיהינום האוימים.

להכיר טובה על הצער שמכפר העוונות

ונמצא שהאדם שציער אותו עשה לו טובה, שהציל אותו מן הגיהינום, ואמנם הוא לא נתכוון לטובתו, אבל בפועל הוא עשה לו טובה, ומן השמים לגלו על ידו את הצער שבביל כפרת החטא, וזהו רווח עצום מאד, ולכן באמת היה ראוי שיאמר תודה לזה שציער אותו.

ואמנם המצער עצמו צריך כפרה, שהוא בודאי חוטא, וגדולה מזו אמרו בגמרא (נזיר כג, א) על הפסוק "אשה הפרם והשם יסלח לה" שהפסוק מדבר באשה שנדרה נדר, והפר לה בעלה את נדרה, אך היא לא ידעה שהפר, ועברה על הנדר במזיד, ובאמת אין זה חטא מפני שהפר לה בעלה, אבל כיון שהיא לא ידעה מזה, וחשבה שעשתה חטא, היא צריכה סליחה וכפרה.

ואמרו בגמרא שם שהוא כמו אדם שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טהה, שבאמת זוהי אכילת היתר, אבל כיון שרצה לעשות איסור, הרי זה גם חטא וצריך כפרה, אך זהו חטא יותר קל, מפני שלא עבר באיסור ממש, ואין מלקות על זה, רק והשם יסלח לה.

ולענייננו צריך האדם לחשוב כי מי שמצער אותו עשה לו טובה גדולה, מפני שזכה בזה לכפרת עוונות במקום גיהינום, וצריך להחזיר לו טובה על כך (ענין כעין זה בחובות הלכות שער הכניעה פ"ז), ואף שהוא לא נתכוון לטובתו, מכל מקום סוף סוף נעשתה לו טובה על ידו, ויחשוב מה הוא יכול להחזיר לו, ואיזו טובה באפשרותו לעשות לו.

להתפלל על המצער שיחזור בתשובה

והרי הטובה שקיבל ממנו היא טובה רוחנית, שלא יהיה לו גיהינום, אם כן צריך גם כן להחזיר לו טובה רוחנית, שלא יהיה לו גיהינום, וכיצד יעשה זאת? העצה היא לבקש רחמים ולהתפלל עליו, שלא יהיו לו חטאים, ויחזור בתשובה מהחטאים שלו, כי הרי יש לו מידה רעה, ויתפלל ויבקש רחמים עבורו שיתחרט על מעשיו ויחזור בתשובה.

ובאמת אנו מבקשים בתפילה השיבו לתורתך, ומזכירים בלשון רבים, לא 'השיבני אלא 'השיבני', על כל כלל ישראל! וקרבו מלכנו לעבודתך, והחזירו בתשובה שלמה לפניך, הכל בלשון רבים. **וזהו מה שיכול להחזיר טובה למי שמצער אותו על הטובה שקיבל ממנו, להתפלל בשבילו!**

וידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ואם כן גם בתפילה על רוחניות של אחרים, שמתפלל עליהם שיחזרו בתשובה, התפילה עוזרת ומתקבלת, וידוע שגם רבי ישראל סלנטר בעצמו היה מבקש מתלמידיו שיתפללו עליו להצלתו ברוחניות.

ועל כל פנים בשביל הגאולה שתהיה בניסן צריכים זכויות, והזכויות הם הזכויות האלו של תיקון חטא החורבן.

לימוד המוסר מביא לחיזוק בטוח

ואמנם יש עוד זכויות, ויש תרי"ג מצוות, ואפילו אדם שיש לו מידות טובות אבל יש גם תרי"ג מצוות שצריך לקיים, ותלמוד תורה כנגד כולם, כמובן כל אחד כפי מה שהוא יכול, ואי אפשר להתאמץ יותר מהכוחות, אבל על כל פנים צריך כמה שהוא יכול, תלמוד תורה כנגד כולם וקיום כל המצוות.

ולכך העצה היחידה היא ללמוד ספרי מוסר, וכל ספרי המוסר שנתחברו כגון מסילת ישרים ושערי תשובה ושאר ספרי המוסר, המטרה בהם היא כדי לזכות את הרבים, כמו שכתב המסילת ישרים בהקדמתו כי הוא כתב את חיבורו בשביל עצמו – אך גם בשביל אחרים שיהיה להם תועלת מזה, ולכן באמת יש תועלת ממה שלומדים בספרי המוסר.

וצריכים ללמוד בספר מוסר שמעניין, כי לימוד שמשעמם אינו משפיע, אבל יש הרבה ספרי מוסר שמעניינים, ואפילו באותו הספר יש חלקים פחות מעניינים ויותר מעניינים, וכל אחד צריך ללמוד מה שמעניין ומושך אותו לפי טבעו, ואם יש קביעות יום יומית לזה, אין זה משנה כמה זמן, אך שיהיה בקביעות בכל יום, ואם זה דבר קבוע ותמידי אזי במשך הזמן זה משפיע, כמו שכתוב (עין אדר"י פ"ו) אבנים שחקו מים.

וזהו העצה לכל אחד בשביל עצמו וגם בשביל הגאולה, שיהיו זכויות לכלל ישראל, וככל שיהיו ציבור יותר גדול שיעשו כן, יהיו יותר זכויות לכלל ישראל, על ידי לימוד ספרי המוסר, שזה החיזוק הכי בטוח והעצה הכי טובה כדי לזכות לגאולה, כל אחד בשביל הגאולה שלו וגם בשביל כל הכלל ישראל.

תפילה בכונה על כלל ישראל

וגם תפילה, אם מתפללים באמת תפילה עם כוונה בלשון רבים על כלל ישראל, אזי באמת יש סייעתא דשמיא ויש השפעה, ומן השמים משפיעים גם על כל הציבור. ולכן נתקנה התפילה בלשון רבים, כי זה עוזר ומשפיע על כולם, ואם זה לא היה עוזר למה מתפללים כן? על כרחך שזה יכול לעזור!

ואם באמת כולם היו מתפללים כך, זה היה משפיע על כלל ישראל, ואמנם ודאי שיש צדיקים שמתפללים בלב שלם, ותפילתם משפיעה, אבל הרי עדיין לא כל כלל ישראל חזרו בתשובה, ויש חלק מהציבור תינוקות שנשבו שזה לא משפיע עליהם, ואם היו כל הציבור כולנו מתפללים בכונה השיבו לתורתך על כל כלל ישראל, מסתבר שזה היה עוזר, שהרי זו תפילה על רוחניות, וכמו שאמר רבי ישראל סלנטר שתפילה על רוחניות תמיד עוזרת.

ובפרט כשהציבור מתפללים, על תפילת רבים נאמר (ברכות ח, א) הן קל כביר ולא ימאס, וידוע שתפילת הציבור יותר עוזרת.

וזהו העצה, להתחזק בלימוד המוסר ולקיים את מה שכתוב שם, וגם לעסוק בתפילה לעורר רחמים על כלל ישראל, יהי רצון שזנכה כולנו לקיים את זה.

דברי חיזוק וברכה לחקלאים שומרי שמיטה לקראת שנת השביעית

ידוע מה שאמרו חז"ל (ויקרא רבה א, א) ששומרי שמיטה נקראים 'גיבורי כוח', ועליהם נאמר הפסוק בתהלים (קג, כ) גיבורי כוח עושי דברו, והנה פסוק זה הולך על מלאכים, כפי שנאמר בתחילת הפסוק ברכו השם מלאכיו, וכך גם גיבורי כוח שומרי שמיטה, הם בדרגה של מלאכים! כי הם מתנהגים למעלה מן הטבע, ועושים נגד הטבע.

ואדם שמתנהג בתורה ובמצוות למעלה מן הטבע, הוא זוכה גם כן להנהגה כזו מן השמים, שנותנים לו ישועות למעלה מן הטבע, מידה כנגד מידה, כיון שהוא מתגבר נגד הטבע גם הוא יזכה לישועות מן השמים והצלחה נגד הטבע! ולכן באמת ידוע ששומרי שמיטה זוכים לישועות מיוחדות.

אשריכם שומרי שמיטה שיש לכם זכויות גדולות כאלה, ואתם גם מזכים את כל הציבור, כי כשיש בעלי מדרגה בעלי זכויות זה משפיע על כל הציבור ומזכה אותם, ויש לכם זכויות של זיכוי הרבים, שאתם מזכים את הציבור בדברים חשובים מאד. בעזרת השם תזכו להצלחה בכל מה שאתם צריכים, בחינוך הילדים וגם פרנסה ובריאות והרבה נחת מכל המשפחה, ויהיו הלאה גם כן בשורות טובות ישועות ונחמות בעזרת השם.

(ברכת האילנות עם חקלאים שומרי שמיטה בחצר ישיבת משך חכמה, ר"ח ניסן)

דבר פשוט שזכות שמירת השמיטה היא זכות גדולה מאד, ונקראים בזה 'גיבורי כוח', שמתגברים נגד הטבע ושומרים, ואלו המתגברים החקלאים החשובים שהם בגבורה שומרים שמיטה יש להם זכות גדולה מאד.

וזו זכות לא רק בשבילם לעצמם שיזכו להצלחה בכל מה שהם צריכים, אלא זה גם מזכה את כל הציבור, כי כשיש ציבור גדול עם זכויות זה מזכה את כל הציבור, וכולנו זוכים בזכותם בזכויות עצומות.

וקל וחומר אם תומכים בהם, נעשים שותפים ממש בשמירת השמיטה שהם מקיימים, ונחשב שאנו שומרים שמיטה בזה שאנו עוזרים להם שיוכלו לשמור את מצות השמיטה. זוהי זכות גדולה בשבילנו זכות גדולה לכלל ישראל שיש בכלל ישראל אנשים עם זכויות כאלה, השם יעזור שנזכה לקיים את מצות השמיטה כהלכתה.

(כינוס גדולי הדור למען קרן השביעית בארץ הקודש, יום ראשון כ"ג אדר)

נודה לכל מי שיכול להשתתף בהוצאות הדפסת גיליונות השיחות
ניתן להעביר תרומות בעמדות 'נדרים פלוס' שברחבי הארץ על שם 'דרכי החיזוק' (קוד 710)